

PURAISTAAN KIELTÄ 12 Ukraina, Ukraina, Ukraina

”Скажи мне чей Крым и я скажу кто ты” (Kerro minulle, kenelle Krim kuuluu, niin minä kerron, kuka sinä olet.)

Tämä lausahdus on ponnahtanut suosituksi venäjänkielisessä sosiaalisessa mediassa. Ukrainan Oranssista vallankumouksesta on kymmenen vuotta. Viime kuukaudet ovat kääntäneet katseet jälleen keran Ukrainaan, jossa politiikan mannerlaatat liikkuvat. Tapahtumat Kiovassa, Krimillä ja Donetskin alueella ovat muistuttaneet siitä, miten kieltä voi käyttää poliittisena aseena: miten kielellä synnytetään kansakuntia ja murretaan niitä. Ukrainan kielellistä tilannetta ei ole helppo kuvata – poliittisesta tilanteesta puhumattakaan. Se kuitenkin on selvää, että nykyhetkeä ei voi ymmärtää vain nykyhetkeen tarttumalla.

Neuvostoliitto romahti vuonna 1991 ja raunioille rakentui uusia valtioita. Ukraina halusi tehdä pesäeroa menneisyyteen ja asemaansa Venäjän pikkuveljenä asettamalla ukrainan ainoaksi viralliseksi kieleksi. Vuonna 1989 Ukrainan väestöstä noin 33 prosenttia kertoi puhuvansa ensimmäisenä kielenä venäjää. Vuonna 2001 venäjän puhujien määrä oli noin 30 prosenttia. Etnisesti venäläisinä itseään piti vuonna 1989 noin 22 prosenttia ja vuonna 2001 noin 17 prosenttia. Luvut kertovat, että ukrainankielisten määrä on hieman noussut, ja ukrainalaisiksi itseään mieltävien määrä hieman kasvanut. Luvut kertovat myös siitä, että suuri osa Ukrainan kansalaisista on kaksikielisiä.

Arviolta noin 10 prosenttia Ukrainan väestöstä kuuluu johonkin kielivähemmistöön. Esimerkiksi Romanian ja Ukrainan rajalla asuu sukupolvia, jotka ovat hallinnon vaihdellessa käyneet koulunsa romaniaksi tai ukrainaksi. Kuten kovin usein poliittisessa kädenväännössä, vähemmistöt jäävät nykyisessä Ukraina-keskustelussa vähemmälle huomiolle. Krimin tataarien pakkosiirroista Keski-Aasiaan ja Siperiaan vuonna 1944 toki muistutetaan.

Vuonna 1997 Ukraina allekirjoitti Euroopan neuvoston asiakirjan, jolla suojellaan alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä. Sopimuksen ratifiointi viivästyi vuoteen 2003, koska venäjän asemasta oli vaikea päästä yhteisymmärrykseen.

Vuonna 2012 Ukrainan parlamentti hyväksyi lain, jossa venäjän kielestä tuli toinen virallinen kieli. Ukrainan silloinen oppositio vaati venäjän sisällyttämistä kielilakiin kansallisen eheyden takaamiseksi. Päätöstä vauhditti kansanedustajien nyrkkitappelut, joista uutisoitiin myös Suomessa. Tämän vuoden helmikuussa Ukrainan parlamentti perui säädetyn kielilain. Maidanin aukio Kiovassa täyttyi.

Ketkä sitten ovat olleet barrikadeilla Maidanin aukiolla tai Donetskissa Itä-Ukrainassa? Nykyisessä konfliktissa ei ole kyse vain Länsi-Ukrainassa asuvista ukrainankielisistä Ukraina-mielisistä ja Itä-Ukrainassa asuvista venäjänkielisistä Venäjä-mielisistä. Molotovin koktaileja ovat heitelleet myös ukrainankieliset Venäjä-mieliset, venäjänkieliset Ukraina-mieliset sekä äärioikeistolaiset Venäjältä ja Euroopasta.

Ukrainan tilanteeseen on ymmärrettävästi reagoitu myös Suomessa. Entäpä, jos venäjänkieliset alkaisivat täälläkin vaatia oikeuksia? Entä mikä on Venäjän viesti? Miten se ajaa omiensa oikeuksia? Pääministeri Katainen vakuutteli Ylen Ykkösaamussa venäläisten halusta integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Ihmisten kielenkäyttöä työkseen tutkivat ovat jo huomanneet, että venäjänkieliset maahanmuuttajat ovat hiljentäneet ääntään ja alkaneet kuiskia julkisilla paikoilla. Etteivät vain ärsyttäisi.

Kolumnia päivitetty 28.5. Ukrainan tapahtumien vuoksi.

Sari Pöyhönen

sari.h.poyhonen@jyu.fi

Sari Pöyhönen työskentelee professorina Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa.